

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІКА Б.Є. ВЕДЕНЄЄВА

У статті висвітлюється педагогічна діяльність визначного вітчизняного енергетика і природознавця Б.Є. Веденєєва. Охарактеризовано основні етапи його педагогічної роботи, участь у вихованні підростаючого покоління енергетиків.

Ключові слова: енергетика, педагогіка, гідроелектростанції, викладацька робота, транспорт

Борис Євгенович Веденєєв (1884-1946) – інженер шляхів сполучення, спеціаліст в галузі енергетики і гідротехніки, академік АН СРСР (1932), професор Петербурзького інституту інженерів шляхів сполучення. Б.Є. Веденєєв брав участь у проектуванні і будівництві портів на Далекому Сході, в районі Мурманська. Був одним із укладачів плану «ГОЕЛРО», керував будівництвом Волховської і Дніпровської ГЕС. Його праці присвячені гідротехнічному будівництву, економічному обґрунтуванню будівництва ГЕС тощо. Був відповідальним редактором журналу «Электричество» [1].

Б.Є. Веденєєв надзвичайно любив педагогічну роботу і тому багато років займався викладанням. Тільки у ті часи, коли він змушений був перебувати на будівельних майданчиках, наприклад на будівництві Дніпрогесу, він змушений був переривати читання лекцій у вищих навчальних закладах країни. Читав Борис Євгенович дуже складні курси дисциплін: курс гідроелектричних силових установок (тепер це курс будівництва гідроелектростанцій), загальну електротехніку та гідравліку.

Б.Є. Веденєєв вважав своїм обов'язком займатися викладацькою діяльністю, виховувати молодих спеціалістів, передаючи їм свій практичний досвід і знання. Власне через це однією із своїх основних спеціальностей Борис Євгенович вважав викладання. Про це свідчить запис в його автобіографії, датований вереснем 1926 р.: «Найбільш доцільне використання очевидно за спеціальністю, тобто в галузі проектування і будівництва гідротехнічних споруд і викладання курсу гідроелектричних установок»[2].

Розпочав викладацьку діяльність Б.Є. Веденєєв ще за часів існування Російської імперії у Московському середньому механіко-технічному училищі Товариства з поширення технічних знань.

Під час роботи на Далекому Сході і в Заполяр'ї Б.Є. Веденєєв викладацькою роботою не займався, однак відразу після перемоги більшовицького перевороту у 1917 р. знову почав викладати. Про це він пише у своїй автобіографії: «Після повернення у 1920 р. до Петрограду, почав працювати в Інституті інженерів шляхів сполучення, спочатку на кафедрі електротехніки, а з 1923 р. очолив кафедру «Гідротехнічні силові установки» [Там само, с. 18]. У тому ж році йому було присвоєно звання професора. Вчений підготував навчальний курс «Гідроелектричні силові установки», який планував опублікувати. Відсутність такого підручника дуже утруднювала підготовку у вищих навчальних закладах спеціалістів з проектування, будівництва та експлуатації гідроелектричних станцій. Безумовно, підготовка висококваліфікованих працівників у цій галузі техніки, і особливо у зв'язку з початком здійснення плану «ГОЕЛРО», який

передбачав створення низки великих гідроелектростанцій, набувала особливого значення. Власне тому, Б.Є. Веденєєв випустив спеціалізований курс «Гідроелектричні силові установки», який базувався на лекціях, прочитаних ним студентам Інституту шляхів сполучення. Спочатку підручник Б.Є. Веденєєва був виданий літографічним способом у 1924 р. І вже через два роки цей підручник було опубліковано типографським способом, але вже переробленим і доповненим (1926) [3]. Протягом багатьох років студенти навчалися за підручником Б.Є. Веденєєва.

Поряд з цим Б.Є. Веденєєв брав активну участь у підготовці педагогічної літератури в галузі гідротехніки, гідравліки, електротехніки, будівельних матеріалів, інженерної гідрогеології та інших дисциплін, які належали до програми вищих технічних навчальних закладів. В цей час він був редактором та рецензентом ряду підручників, автором передмов до них.

Будівництво Дніпрогесу змусило Бориса Євгеновича тимчасово перервати (на декілька років) педагогічну роботу в Інституті. Однак, після завершення будівництва Дніпрогесу у 1932 р., Б.Є. Веденєєв переїхав до Москви і, поряд з основною роботою у Середволгобуді, Академії наук, Наркоматі важкої промисловості СРСР, розпочав активну педагогічну діяльність. Після смерті академіка І.Г. Александрова на початку травня 1936 р. Борис Євгенович був призначений на його місце завідувачем кафедри використання водної енергії у Московському інституті інженерів залізничного транспорту. Цією кафедрою Б.Є. Веденєєв керував протягом двох років. Згодом він був змушений залишити керівництво цією кафедрою, оскільки став більше завантажений роботою в Академії наук СРСР, Держплані, Гідроенергобуді, Колегії Наркомату електростанцій СРСР та в інших важливих місцях. Однак з Інститутом зв'язку не поривав – він у 1937 р. був Головою державної екзаменаційної комісії на гідротехнічному факультеті.

Загалом Б.Є. Веденєєв мав великий вплив на виховання багатьох спеціалістів, які навчалися у двох великих інститутах Москви і Ленінграду. Багато з його учнів згодом стали визначними інженерами і вченими, учасниками грандіозного гідроенергетичного будівництва в Радянському Союзі.

Протягом багатьох років праці у вищих навчальних закладах відношення Бориса Євгеновича до студентської молоді виходили за межі навчальних аудиторій, лабораторій, кабінетів, звичайних щоденних занять. Між Борисом Євгеновичем і студентами встановлювалися дружні відносини, які проявлялися і поза стінами інституту. Б.Є. Веденєєв завжди тепло і турботливо відносився до молоді.

В перші роки радянської влади, коли країна і, зокрема, Ленінград, переживали великі господарські труднощі, Борис Євгенович особисто займався вирішенням проблем, пов'язаних з покращенням матеріального благоустрою студентів Інституту інженерів шляхів сполучення. Він добився встановлення ряду пільг і привілеїв для студентів, в тому числі і виданні їм підсиленого пайка. Турбота Б.Є. Веденєєва про молодих інженерів, що покидали стіни вищого навчального закладу і володіли різними бажаннями та інтересами, безсумнівно, гідна наслідування.

Відзначаючи плідну діяльність академіка Б.Є. Веденєєва у вищих навчальних закладах, Рада Міністрів СРСР прийняла рішення про увічнення

пам'яті вченого, встановити докторантські, аспірантські і студентські стипендії імені Б.Є. Веденєєва в Московському енергетичному інституті імені В.М. Молотова, Московському інженерно-будівельному інституті імені В.В. Куйбишева, Харківському і Івановському енергетичних інститутах [4].

Поряд з педагогічною діяльністю, яка протікала у вищих навчальних закладах, Б.Є. Веденєєв навчав десятки і сотні молодих спеціалістів у процесі практичної роботи на будівництвах, у проектних організаціях і науково-дослідних установах Академії наук СРСР.

Борис Євгенович був уважним вчителем молодих інженерів і техніків, студентів-практикантів, які проходили практику, майстрів, наукових співробітників, які стикалися з ним щоденно на площадках гідроенергетичних будівництв.

Велику увагу Борис Євгенович приділяв підвищенню кваліфікації середніх і молодших спеціалістів будівельників і організаторів робіт в таких великих масштабах, як це було на Дніпробуді. Він брав участь у виробничому навчанні прорабів, техніків, майстрів, робітників, знайомив інженерів з новими індустриальними методами гідротехнічного будівництва, розробляв програми для різних курсів і виробничих шкіл, організованих на Дніпробуді.

Важко переоцінити значення цієї роботи, яка проводилася в ці роки Б.Є. Веденєєвим систематично і настирливо. В колишньому СРСР вже в 30-х роках були затверджені перспективні плани великого гідротехнічного будівництва в нашій країні, при виконанні яких основну роль повинні були відіграти чисельні кадри висококваліфікованих спеціалістів.

Ось що писав академік І.Г. Александров – автор проекту Дніпрогесу - про навчання своїх підлеглих: «Величезний досвід проведення будівельних робіт на Дніпрі, навчання тисяч людей планомірній, сумісній дії при складному будівництві великих споруд, досвід, набутий нашими заводами у справі виготовлення обладнання і механізмів – все це відкривало нові можливості у нашій величезній соціалістичній будові» [5, с. 982].

Будівництво Волховської і Дніпровської гідроелектростанцій мало величезне значення у вихованні перших кадрів радянських спеціалістів-гідробудівників. Велика заслуга в цьому належала і В.Є. Веденєєву, який охоче передавав молоді свої знання і досвід, а також своїм особистим прикладом залучав до себе кращих і найбільш здібних молодих спеціалістів.

У 1946 р. журнал «Гидротехническое строительство» надрукував наступну коротку характеристику на Б.Є. Веденєєва як людину і вихователя кадрів спеціалістів: «Як людина Борис Євгенович відзначався рідкісним особистим впливом, чуйністю і відгукувався на запити людей. Йому належить величезна заслуга у створенні численних кадрів гідроенергетиків, які віддані своїй справі» [6, с. 2].

Щедро передаючи свої знання для молоді, Борис Євгенович був дуже радий, коли молоді інженери правильно і творчо їх використовували на практиці, прагнули знайти і висунути свої нові більш удосконалені методи проектування і будівництва гідротехнічних споруд, виступали з оригінальними пропозиціями, вирішували ті або інші технічні завдання.

Велике значення у вихованні молодих спеціалістів гідроенергетиків мала участь Б.Є. Веденєєва у підготовці різних монографій, збірників, які

висвітлюють досвід будівництва гідроелектростанцій, масових науково-популярних книг і брошур, присвячених досягненням радянської і світової гідроенергетики.

Борис Євгенович був членом редколегії «Бюлетеня Волховської гідросилової установки», відповідальним редактором двох оперативних періодичних видань Дніпробуду: «Інформаційного листка» і «Бюлетеня». Усі ці видання мали головну мету – передавання досвіду Волховського і Дніпровського будівництва.

У передмові до своєї книги «Електрична характеристика Дніпробуду» (1932) Б.Є. Веденєєв писав: «За час будівництва гідроелектростанції Дніпробуд відвідали сотні тисяч пролетарів СРСР, спеціалістів, техніків, вчених і громадян найбільш різних професій. Приїздили також тисячі пролетаріїв із-за кордону, іноземних спеціалістів, журналістів і т.п.

Вони бачили Дніпробуд на різних етапах його будівництва, цікавилися усім ходом будівництва від початку до кінця. Ось чому є вкрай необхідним випуск друкованих видань, які дали б чітке уявлення як про самі споруди Дніпровської гідроелектростанції, так і про методи її будівництва» [7]. Ось чому за редакцією і з передумовами Б.Є. Веденєєва вийшли з друку багато книг, наприклад: «Урочні норми Волховського будівництва» – проф.І.І. Кандалова; «Дніпровська гідроелектростанція» – О.О. Ковалевського, збірник «Труди конференції з корозії бетону» та і. Усі ці видання відповідали запитам інженерів і техніків, які працювали безпосередньо на будівництві гідротехнічних споруд, співробітників проектних і науково-дослідних інститутів.

Чисельні статті з питань гідроенергетичного будівництва Б.Є. Веденєєва публікувалися у спеціальній літературі, а також у масовій пресі. Розраховані на широке коло читачів, ці статті викликали у молоді інтерес до гідроенергетичного будівництва з його романтикою і труднощами, які успішно переборювалися дослідниками і будівельниками. Великий інтерес представляли статті Б.Є. Веденєєва: «Реконструкція Волги», «Волховська гідроцентрально повністю відновлена», «Біля Дніпровської греблі» і багато інших, які друкувалися у газетах «Правда», «Известия», «Труд», «Учительская газета» та ін.

Видатні споруди радянської гідроенергетики, які ми бачимо сьогодні, були результатом великої і плідної роботи старшого і молодого поколінь вчених та інженерів, результатом об'єднання «старості та юності». Б.Є. Веденєєв у цьому процесі відіграв помітну роль. Його педагогічна робота була невіддільною від практичних потреб енергетики країни.

Література

1. Веденєєв Борис Євгеньевич: 1885-1946 // Железнодорожный транспорт: Энциклопедия / Гл. ред. Н.С. Конарев. – Москва: «БРЭ», 1995. – С. 543.
2. Автобиография Б.Е. Веденеева. 1934 г. // Архив Российской Академии наук в Санкт-Петербурге.
3. Веденеев Б.Е. Гидроэлектрические силовые установки / Б.Е. Веденеев. – Ленинград: Изд-ние института путей сообщения, 1924. – 256 с.
4. В Совете Министров СССР. Об увековечивании памяти выдающегося ученого, деятеля советской науки и техники академика Б.Е. Веденеева и об обеспечении его семьи // Правда. – 1946. – 27 сент.
5. Александров И.Г. О школе днепровского проектирования и строительства / И.Г. Александров // Электричество. – 1932. – №21. – С. 982.

6. Дмитриев И.И., Борис Евгеньевич Веденеев / И.И. Дмитриев, Логинов Ф.Г., А.Н. Лаврищев // Гидротехническое строительство. – 1946. – №9. – С.2–6.

7. Веденеев Б.Е. Электрическая характеристика Днепростроя / Б.Е. Веденеев // Гидротехническое строительство. – 1932. – №4. – С. 2-5.

Карадобрий Т.А.: Педагогическая деятельность академика Б.Е. Веденева

В статье освещается педагогическая деятельность выдающегося отечественного энергетика и естествоведа Б.Е. Веденева. Охарактеризованы основные этапы его педагогической работы, участие в воспитании подрастающего поколения энергетиков.

Ключевые слова: энергетика, педагогика, гидроэлектростанции, преподавательская работа, транспорт.

Karadobryi T. A.: Pedagogical activity of academic B.Y. Wedeneev.

The pedagogical activity of prominent domestic power engineering specialist and natural scientist B.Y. Wedeneev is discussed in the paper. The basic stages of his pedagogical work, participating in education of rising generation of power engineering specialists, are described.

Keywords: energy, pedagogics, hydroelectric power stations, teaching work, transport.